

כנס הרצליה
השנתי העשירי
על מאזן החוסן והביטחון הלאומי

הרצליה 2010 HERZLIYA

The Tenth Annual
Herzliya Conference

נייר עבודה

31 בינואר - 3 בפברואר, 2010

"המלחמה הרכה" נגד ישראל: מניעים ומנופים להתמודדות עם הבעיה

סיכום דיון מכין לקראת כנס הרצליה 2010

מחברים:

שמואל בכר

שמואל בר

רחל מכטיגר

המרכז הבינתחומי הרצליה
בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
המכון למדיניות ואסטרטגיה

המסמך משקף את דעתם של הכותבים בלבד

"המלחמה הרכה" נגד ישראל: מניעים ומנופים להתמודדות עם הבעיה

סיכום דיון מכין לקראת כנס הרצליה 2010
מחברים: שמואל בכר, שמואל בר ורחל מכטיגר

יו"ר צוות החשיבה

ד"ר שמואל בר, מנהל המחקרים, המכון למדיניות ואסטרטגיה

מתאמי צוות החשיבה ועורכי הנייר

רחל מכטיגר, המכון למדיניות ואסטרטגיה

שמואל בכר, המכון למדיניות ואסטרטגיה

חברי הצוות

דויד אומן, IMPACT-SE

אלן באומגרט

ד"ר עודד ברוש, המכון למדיניות ואסטרטגיה

ראובן ברקו

השגריר צבי גבאי

מישל גורארי

ד"ר ארנון גרוס, IMPACT-SE

אן הרצברג, NGO-Monitor

תאל"ל (מיל.) שלום הררי, המכון הבינלאומי למדיניות נגד טרור (ICT)

ד"ר אסתי ובמן, אוניברסיטת תל אביב

דני זונשיין, משרד החוץ

דב ירדן, NGO-Monitor

פרופ' רפי ישראלי – האוניברסיטה העברית בירושלים

עידו מזרחי, IMPACT-SE

לינדה מנוחין

שאול מנשה, קול ישראל

ד"ר עמנואל נבון, אוניברסיטת תל אביב

ד"ר רובי סיבל, האוניברסיטה העברית בירושלים

אליאס פטאל

ד"ר מרדכי קידר, אוניברסיטת בר אילן

אודי רוזן

המסמך שלהלן מסכם את עיקרי הדברים שעלו בדיון ואת המסקנות הנובעות ממנו. אין הוא כולל את כל אשר נאמר בו ועל כן אין הוא מייצג בהכרח את דעתם של כל המשתתפים בדיון ואת הנהלת הכנס.

"המלחמה הרכה" נגד ישראל: מניעים ומנופים להתמודדות עם הבעיה

סיכום דיון מכין לקראת כנס הרצליה 2010
מחברים: שמואל בכר, שמואל בר ורחל מכתיר

סיכום מנהלים

בשנים האחרונות גוברת ההסתה לשנאה נגד ישראל והיהודים, כחלק ממאמץ מתוזמר היטב ברמה האסטרטגית של גורמים העוינים את ישראל, במטרה לפגוע במדינת ישראל במישורים שונים ולשבש את יכולותיה לפעול בחופשיות, תוך ניצול כל פורום בינלאומי. מקורה של הסתה זו הוא ערב-אסלאמי, אך היא קונה לה יותר ויותר תומכים פעילים גם במערב, שם ממילא קיימות מסורות עתיקות יומין של האנטישמיות "הקלאסית" המערבית.

מערכת הסתה זו באה לידי ביטוי נרחב באמצעי תקשורת ערבית מובילים (כמו אל-ג'זירה), ובעקבותיהם - בכלי תקשורת מערביים; בפורומים בינלאומיים ובראשם האו"ם; בוזמות להחרמות סחר על ישראל (בעיקר באירופה); בהטלת חרם על מומחים ואקדמאים ישראלים באוניברסיטאות ובוועידות בינלאומיות; בצעדים משפטיים למניעת כניסת בכירים מהמערכת הפוליטית והביטחונית של ישראל לאירופה, ועוד.

על אף הנזק שמערכת הסתה זו גורמת לישראל, המדינה לא העמידה עד כה את הסוגיה במקום גבוה בסדר יומה הלאומי. בישראל אין גופים ממלכתיים ייעודיים רב-תחומיים המסוגלים לנהל את המאבק ההסברתי. אין תוכנית הסברה אופרטיבית ואינטגרטיבית ברמה המדינית ואין כיום גוף מתאם בעל סמכות המקיים קשר שוטף והדוק עם גורמים וולונטריים העוסקים בהסברת עמדת ישראל. מערכת ההסברה הישראלית לוקה בתפקודה ומאפשרת לגורמים העוינים לה להציף את הבמה במסרים המשרתים את אינטרסיהם והפוגעים באלו של ישראל.

נדרשת הכרה של ממשלת ישראל כי אין מדובר בעוד גל של מחאה אנטי-ישראלית ואנטישמית על רקע אירוע כזה או אחר בו נקשר שמה של מדינת ישראל, אלא במגמה הולכת ומתחזקת השוחקת את הלגיטימציה של ישראל בדירה הבינלאומית ופותחת פתח להפיכתה למדינה מוחרמת, דוגמת דרום אפריקה בתקופת משטר האפרטהייד. נדרש מהפך בגישה הישראלית להתמודדות עם תופעה זו, ויש צורך בבניית יכולת ברמה הממלכתית והאינטגרטיבית, לא רק בהסברה הגנתית, אלא גם בגישה התקפית.

הדבר מחייב גם שינויים ארגוניים כמו מחקר תשתיתי, מעקב שוטף ותייעוד; תגובה מהירה ומקצועית; פעילות הסברה במוסדות חינוך באירופה; פעילות בתחום המשפטי (מחקר ופעילות אקטיבית למען שינוי חקיקתי, הגשת תביעות ועוד). בתחום המדיני - מתחייב שינוי בסיסי של הדיפלומטיה הציבורית של ישראל, כך שישתמש תיזום, ולא רק תגיב; שתמנע את ההסתה ולא תצטרך להתגונן אחרי שזו כבר מופצת; ושתעביר את המאבק על דעת הקהל למגרשו של היריב. יש להציג גם את פניה היפות של ישראל ולהבליט את הישגיה ואת תרומתה לעולם בתחומי המדע, הטכנולוגיה, הרפואה, החקלאות וכו'. יש לעודד גורמים מקומיים ובינלאומיים (לא ישראלים/יהודיים) לפעול נגד ההסתה. בתחום המשפטי - יש לעודד חקיקה נגד הסתה ושינוי החוק הבינלאומי בנושא הטרור, באופן שיאפשר למדינות העולם (ולישראל) יתר חופש פעולה במלחמה נגד הטרור, מבלי שהדבר ייחשב כהפרת זכויות האדם, או אף כפשע מלחמה. בתחום התקשורת - יש להזין את ערוצי התקשורת הקיימים (בארץ ובחו"ל) בצורה מושכלת ויעילה לשם השמעת הנרטיב הישראלי ופגיעה בנרטיב העוין. מומלץ להקים ערוץ טלוויזיה לוונייני ישראל, לחדש את משדרי קול ישראל לרחבי העולם, לרענן את המערך ההסברתי ברדיו ובטלוויזיה הערבית (שנפסק בעקבות הסכמי אוסלו), ולנצל אתרי חדשות מובילים בשפה הערבית, בדגש על הליברליים שבהם, ולהגיב על גבי אתרים בעלי קהל גולשים רחב.

בקרב העוסקים בנושא קיימת הסכמה רחבה שחייב להיות גוף ברמה הממלכתית שירכז את נושא המאבק בשנאה, ויקבל את המשאבים הכספיים ואת התשתיות הנחוצות. גוף זה יעסוק בתחומים השונים המתבקשים: דת, משפט בינלאומי, פוליטיקה, הסתה, תכני לימוד ועוד. גוף זה יהיה חייב להיות מתואם עם הגורמים הממלכתיים הנוגעים בדבר ולפעול בשיתוף פעולה עם ארגונים ואישים בחו"ל, שסימונו כרלוונטיים לנושא. האפשרויות השונות שהועלו: תוקם יחידה מיוחדת במועצה לביטחון לאומי שתחקור בצורה שיטתית את מסרי התעמולה הערבית ותיזום מסרים שיופצו בצורה שיטתית על-ידי דוברים ישראלים ועל-ידי מוסדות ופעילים פרו-ישראליים בחו"ל; או הקמת גוף בקהילת המודיעין שיעסוק באיסוף, מחקר, הפצה ופעילות "מבצעית" בתחומים הרלוונטיים למאבק ההסברתי של ישראל ויכוון את ההיערכות המודיעינית לסיכול מהלכים הסברתיים נגד ישראל.

א. רקע

בשנים האחרונות גוברת ההסתה לשנאה נגד מדינת ישראל והיהודים, במסגרתה מתרחבת תופעה של דה-לגיטימציה של הזהות הלאומית של העם היהודי, של הציונות ושל מימוש הציונות במדינת ישראל. הסתה זו הינה הציר המניע "מלחמה רכה" (soft warfare) המתנהלת בפועל נגד ישראל, דהיינו מאמץ ברמה האסטרטגית, המתזמר על-ידי גורמים העוינים את ישראל בעולם, לפגוע במדינת ישראל (ואולי גם בעם בישראל), במעמדה ובתדמיתה בעולם ולשבש את יכולותיה לפעול בחופשיות, תוך ניצול אמצעים שונים ומגוונים. מגמה זו מאופיינת במסע לדה-לגיטימציה של מדינותה הצבאיות והדיפלומטיות של ישראל, ששיאו בשלילת המעמד הלגיטימי ממדינת ישראל והעם בישראל. "כלי הנשק" המנוצלים במתקפה זו הם רבים ומגוונים: מהלכים משפטיים-חוקיים שנועדו להגביל את הצעדים המדיניים-דיפלומטיים והצבאיים של ישראל, הפצת אינפורמציה מסולפת במדיה שנועדה לחסל את התמיכה הציבורית והממשלתית הבינלאומית בישראל, חרם אקדמי על מדינת ישראל ועל סקטורים ישראליים, שלילת חופש התחרות במסחר ועוד.

- מקורה של "מלחמה רכה" זו הוא ערבי-אסלאמי, אולם היא קונה לה יותר ויותר תומכים פעילים גם במערב, שם כבר קיימות מסורות עתיקות יומין של האנטישמיות "הקלאסית" המערבית. נשאלת השאלה מדוע גברה בשנים האחרונות הנכונות של תקשורת הזרם המרכזי בעולם המערבי לאמץ גישה אנטי-ישראלית זו שיש בה נרטיבים אנטישמיים מובהקים לגבי מדינת ישראל¹ – שהיו נדחות על הסף על ידי אותה תקשורת בשנים עברו. יש לכך הסברים שונים: עצם הזמן שעבר מאז השואה והקהייית הזיכרון ורגש האשמה שרווח במערב בשל ההסתה והדמוניזציה של היהודים לפני מלח"ע ה-2. דומה שלפני שנים לא מעטות עדיין כיהנו בצמרות המדיניות והתקשורתיות אנשים שחוו את הימים ההם על בשרם והם בלמו ביטיים דומים כאשר היה ניסיון מקומי, ערבי או מוסלמי, להחדיר אותם לתקשורת הממסדית המערבית.
- אמצעי תקשורת מערביים הפגינו אמפתיה לעמדה הפלסטינית-ערבית-מוסלמית בעקבות שורה של אירועים שהתרחשו במחצית הראשונה של העשור הקודם, בהם פיגועי 11 בספטמבר והמלחמה באפגניסטאן, המאבק הפלסטיני (במיוחד אינתיפאדת אל-אקצא) והמלחמה בעיראק. סביב אירועים אלה ההסתה לשנאה כרכה את ארה"ב ואת ישראל יחדיו כמי שחברו נגד העולם הערבי והמוסלמי.
- השפעת השיח האנטי-קולוניאליסטי – שהביא לנטייה של החברה המערבית להאשים את עצמה בפשעי הקולוניאליזם, תוך אימוץ עולם הדימויים והשיח הפוליטי והציבורי הרווח בעולם השלישי.
- התמשכות הסכסוך הערבי-ישראלי והנטייה של מדינות המערב לראות בישראל את הצד החזק במשוואה וכמי שאינה מוכנה להתפשר.

לשנאה נגד יהודים וישראל שורשים עמוקים באסלאם ובמסורות על אודות השמדת השבטים היהודיים של חצי-האי ערב. העליות והמורדות במעמד היהודים בעולם המוסלמי נבעו ממעמדם כבני חסות, אך עד העת המודרנית והקמת מדינת ישראל לא נדרש האסלאם להתייחסות ליהודים כשוים ואף כישות מדינית בעלת יתרון איכותי (צבאי, אך גם כלכלי ומדעי) על פני מדינות האסלאם. עבור בעלי תפיסת עולם ערבית לאומית או אסלאמית פונדמנטליסטית, מציאות חדשה זו של עדיפות של מי שאמורים להיות בני חסות הינה קשה ביותר. אין רבותא אפוא דווקא שתנועת "האחים המוסלמים" אימצה גישות כלפי היהודים הדומות ביסודן לאלה של האנטישמיות האירופית המודרנית. אימוץ זה של טיעונים שמקורם באנטישמיות המערבית תרם גם להחייאת הספרות האנטישמית² בעולם הערבי לאחר שכבר עברה תהליך של דה-לגיטימציה במערב מאז השואה.

מאז הקמתה, ישראל לא העמידה את ההסתה והשנאה במקום גבוה דיו בסדר יומה הלאומי, ולא הצליחה לגייס תמיכה בינלאומית משמעותית לטיעוניה. גם בעיצומו של משא ומתן לשלום, ישראל נטתה לעבור לסדר היום על הפרות של "רוח השלום" באמצעות הסתה ודמוניזציה של ישראל והיהודים ולהעניק יתר דגש לשמירה על ההיבטים הפורמאליים של הסכמי השלום. הסעיפים בהסכם השלום עם מצרים ובהסכמי אוסלו שנגעו לתעמולה ולהסתה לא נתפשו כסעיפים אופרטיביים ואי-ביצועם לא נתפש כהפרה מהותית של ההסכמים. יש לציין, שסלחנותה של ישראל בעניין זה לא התקיימה בחלל ריק: גם מדינות המערב, שנגדן נוהלו מסעי תעמולה קשים ביותר על-ידי ממסדים דתיים במדינות מוסלמיות, מעולם לא העלו תופעות אלה לסדר היום הדיפלומטי ולא יזמו משברים גם על רקע עידוד פיגועי טרור נגד המערב על-ידי אותם הממסדים. הן ישראל והן מדינות המערב קיבלו את הטענה של המשטרים המוסלמיים שמדובר בצורך הכרחי לאפשר לדעת הקהל "לשחרר קיטור". אולם, השתיקה נגד ההסתה במדינות המזרח התיכון (ובפקיסטאן) אפשרה את ייצוא התופעה לקהילות המוסלמיות במערב ואף לדעת הקהל המערבית עצמה, המבקשת להפגין אמפתיה לנרטיב הפלסטיני-ערבי-מוסלמי.

¹ לדוגמה: פרשת הכתבה מאוגוסט 2009 שהתפרסמה בעיתון השבדי Aftonbladet על כך שישראל סחרה באיברי פלסטינים בראשית שנת ה-90.
² במיוחד עלתה קרנם של ספרים דוגמת "הפרוטוקולים של זקני ציון" ו"מין קמפף".

במערכת מדיניות החוץ וקהילת הביטחון של ישראל אין גופים ייעודיים רב-תחומיים המסוגלים לנהל את המאבק ההסברתי. בעוד משרד החוץ מופקד על הסברת מדיניות ישראל ודובר צה"ל "מסביר" את מהלכי צה"ל - אין תוכנית הסברה מבצעית אינטגרטיבית ברמה המדינית. יתר על כן, מאמצי משרד החוץ להציג את ה"אמת" של ישראל לא יצלחו אם לא תסופק לו תחמושת הולמת ובזמן אמיתי על-ידי גורמי המודיעין והביטחון. יש גם לקחת בחשבון שלא תמיד צריכה ההסברה להיעשות על-ידי גורם רשמי ישראלי, ואין כיום גוף מתאם בעל סמכות המקיים קשר שוטף והדוק עם גורמים וולונטריים העוסקים בהסברת עמדת ישראל.

ב. מאפייני "המלחמה הרכה"

פעילות לבידוד והחרמה של ישראל

המסע האנטי-ישראלי המתנהל בפורומים בינלאומיים, בא לידי ביטוי מסורתי באו"ם (על מוסדותיו השונים), שמתפקד כפורום פוליטי בו לגוש הערבי-מוסלמי יש רוב אוטומטי המאפשר ייזום והעברת החלטות אנטי-ישראליות המתאפיינות ב"מוסר כפול" (double standard). הרוב האוטומטי הערבי-מוסלמי מופעל גם בגופים בינלאומיים אחרים. מהלכים שמטרתם לפגוע בישראל ננקטים על-ידי מדינות שונות, באמצעות יוזמות להחרמות סחר (בעיקר באירופה), הטלת חרם על מומחים ואקדמאים ישראליים באוניברסיטאות ובוועידות בינלאומיות, צעדים משפטיים למניעת כניסת בכירים מהמערכת הפוליטית והביטחונית של ישראל לאירופה ועוד. מהלכים אלה, אותם בדרך-כלל מובילים גורמים ערביים ומוסלמים, מתאפשרים, בין היתר, נוכח קיומה של בורות נרחבת לגבי העובדות בשטח, וכתוצאה מניהול מערכת תעמולה יעילה וברוטאלית על-ידי גורמים ערביים ומוסלמיים.

הנכונות של מדינות המערב להשלים עם מוסר כפול זה קשורה בשיקולי "ריאל-פוליטיק" (realpolitik) הנובעים מקשריהן עם מדינות ערביות ומוסלמיות ומשיקולים פנימיים כלפי האוכלוסייה המוסלמית הגדולה (בעיקר בבריטניה, הולנד, גרמניה, בלגיה וצרפת). אולם, מדינות אלה נמנעות מלחשוף את שיקוליהן בפומבי. מדיניות הסברתית נכונה מצד ישראל צריכה לפעול לחשוף שיקולים אלה כמעשי פייסנות (appeasement) כלפי המוסלמים.

הסתה באמצעי תקשורת ערביים

בערצוי חדשות המכוונים לעולם הערבי דוגמת אל-ג'זירה (קטר), אל-מנאר (חזבאללה), אל-ערביה ואחרים, אינדוקטרינציה השנאה הערבית-מוסלמית מעבירה מסר משולש: דה-לגיטימציה של ישראל, דה-הומניזציה של העם היהודי ודמוניזציה של הרעיון הציוני. כתבים ועיתונאים של אל-ג'זירה וערוצים אחרים כלל אינם מחויבים לאמת ולדיווח מאוזן, בשונה מנורמות דיווח המאפיינות את התקשורת המערבית. התקשורת הערבית משמשת כאמצעי תעמולה מובהק, ואם ניתן להבחין בהבדלים בין הרשתות והתחנות השונות, הרי שאלו הם הבדלי ניואנסים לרוב. רשתות אלה, ובמיוחד רשת אל-ג'זירה, הקוראות חדשות לבקרים לג'האד נגד ישראל ניצלו את ההיתר שניתן להם על-ידי ישראל לפעול משטחה במהלך מבצע "עופרת יצוקה" (ינואר 2009) על מנת להפיץ תעמולה אנטי-ישראלית. אל-ג'זירה נתפשת בעולם הערבי כתחנה אמינה ודוברת אמת בגלל השתלחויותיה לא רק נגד ישראל אלא גם (ובעיקר) נגד מנהיגי מדינות ערב. עיתונאי אל-ג'זירה מציגים את שאלותיהם למראייניהם בצורה מוטה לרעת ישראל, באופן שמכוון את המראיין לדבר בצורה אנטי-ישראלית מובהקת. מדינות ערביות כמו מצרים ותוניסיה לא היססו לסגור את סיפי אל-ג'זירה בעקבות ביקורת קשה שהטיח הערוץ בשלטיהן.

יצוין כי לצד ההסתה לשנאה המופצת על-ידי כלי התקשורת הממומנים והנשלטים בידי אינטרסים ערביים ומוסלמים, קיימת גם הסתה לשנאה בכלי תקשורת הנשלטים על-ידי גורמים מערביים, אפילו אם הם משדרים בשפה הערבית. כך למשל, את השידורים האנטי-ישראליים של ה-BBC באנגלית אין לראות רק בפריזמה של רצון לרצות את הערבים והמוסלמים, אלא יש לראות בהם ביטוי למניעים שמקורם אירופי מקומי.

הסתה בתקשורת הפלסטינית (הרשות הפלסטינית)

התקשורת הפלסטינית נוהגת בדומה לתקשורת הערבית ביחסה לישראל. באופן רשמי, יש ניסיון פלסטיני להסתיר מפני דעת הקהל העולמית מסרים של שנאה מבית היוצר של הרשות הפלסטינית (להלן: רש"פ), הנשלטת על-ידי גורמים הנתפשים במערב כמתונים (אבו מאזן ותנועת פת"ח). כך, למשל, פעלו תועמלני הרש"פ להסתיר את תכני הוועידה השישית של תנועת פת"ח, שהתקיימה בנובמבר 2009. הדיווח הרשמי התייחס לכך שהתנועה ויתרה על המאבק המזוין נגד ישראל, אך הדלפות מן הדיונים הסגורים מעידות כי אנשי הוועד המרכזי החדש שנבחר זה לא מכבר לא זנחו את הטרמינולוגיה הנושנה של מאבק מזוין וג'האד נגד ישראל. בעוד בכירי הרש"פ, דוגמת סלטאן אבו אל-ענין, תפיק אל-טראוי וג'בריל רג'וב, דיברו על הצורך לשוב לפיגועי התאבדות (עמל'את אסת'האד'יה), ניסתה התקשורת הפלסטינית והערבית לטיח את העובדות ולא הציגה את הדברים כהווייתם, על מנת שלא להביך את קברניטי הרש"פ. מונח אחר בטרמינולוגיה הפלסטינית שזוכה לעדנה בתקשורת הפלסטינית (ושעלה בוועידה זו) הוא הצורך לנקוט אינתיפאדה עממית (אנתפאצה ש'עב'יה), מונח שנתפס גם במערב כחלק ממאבק לגיטימי למען שחרור מכיבוש. המערכת הממשלתית הישראלית לא סיקרה ולו עשירית מן האירועים שהתרחשו בוועידת פת"ח, וגם כאשר היה סיקור, היה זה בבחינת מעט מדי ומאוחר מדי. ראוי לציין עוד, כי אנו ניצבים בפנתה

של מערכת בחירות פנים-פלסטינית, ומכאן שהרש"פ בגדה חשה עצמה מחויבת לטון רדיקלי יותר ולהצהרות אנטי-ישראליות כחלק מאותו מאבק על אהדת הקהל. עובדה זו מבהירה עמדות תוקפניות כמו זו של עזאם אל-אחמד מהפנת"ח, שקבע בוועידת הארגון כי אין להכיר במדינת ישראל.

הסתה בספרי הלימוד הפלסטיניים

ההסתה לשנאה נגד ישראל ממלאת תפקיד מרכזי גם בספרי הלימוד בבתי הספר של הרש"פ בכל הרמות. על-פי מחקרים שנעשו בשנים האחרונות על ספרי הלימוד שהופצו על-ידי משרד החינוך ומשרד ההקדשים של הרש"פ (הכונה לממשלה הנשלטת על-ידי פת"ח בגדה המערבית), עולה כי אף שהיו שינויים מסוימים וקלים ביותר בתכני הלימוד בתקופות מסוימות בכל הקשור להיקף ההסתה נגד ישראל, הרי שכעת יש חזרה למת ההסתה שהופיעה בספרי הלימוד עוד בתקופת שלטונו של ערפאת. הספרים מכילים דה-לגיטימציה בוטה של מדינת ישראל, אי-הכרה בקדושתם של מקומות הפולחן היהודיים בגדה המערבית (שטחי יהודה ושומרון), דמוניזציה של העם היהודי, תיאור מוטה של הסכסוך הישראלי-פלסטיני, והימנעות ברורה מהטפה לשלום עם ישראל. מעבר לכך, ישנה קריאה בספרים להמשיך הג'אד והמאבק לשחרור מן הכיבוש הישראלי, תוך ציון העובדה שהמאבק לא יסתיים גם לאחר נסיגת ישראל לגבולות 1967.

הסתה של החמאס

החמאס מתחרה עם הרש"פ על דעת הקהל הפלסטינית, ומערכת החינוך אותה הוא מנהל בעזה כוללת אף היא הסתה בוטה ודה-לגיטימציה מובהקת וחד-משמעית של ישראל. ספרי הלימוד הנלמדים בבתי הספר בעזה הם אותם הספרים הנלמדים ברש"פ, אך רוב המורים בעזה מזוהים עם החמאס ועם האידיאולוגיה של התנועה, ומלווים אותם בתכנים ובמסרים קיצוניים המועברים לתלמידים. לכך יש להוסיף גם את התעמולה המופצת באמצעי התקשורת של חמאס (תחנות רדיו וטלוויזיה) ושל חזבאללה, כמו גם באל-ג'זירה.

תפקידם של NGOs ישראליים בהפצת השנאה

לעיתים קרובות מידע שקרי או מניפולטיבי שכולל במשתמע הסתה נגד ישראל מגיע מטעמים של ארגונים בלתי ממשלתיים (NGOs) הן זרים והן ישראליים פרו-פלסטיניים. ארגונים כאלה ואחרים מצליחים לזכות במימון ממשלתי אירופי לפעילותם, וכך קורה שממשלות אירופיות, תומכות, לעיתים מבלי להיות מודעות לכך, במערכות של תעמולה אנטישמית ואנטי-מערבית. על-פי הערכות, סכום של כ-50 מיליון אירו מדי שנה מגיע לידיהם של גופים כאלה שמפיצים מסרי שנאה.³

תפקוד מערכת ההסברה הישראלית

מערכת ההסברה הישראלית מגיבה בעצלתיים לאתגרים ואינה מצוידת בעוד מועד לאירועים ולהתפתחויות, כך שכאשר היא מגבשת תגובה הולמת לבסוף - עבר זמנה (התקשורת) ובטל קורבנה. מסיבות הקשורות ליחסיה עם המשטרים הערביים, עמם יש לישראל קשרים, אין היא ממחרת להכפיש אותם בתקשורת המערבית או אצל הדרג המדיני במדינות המערב. בשל כך, נהנים משטרים אלה בפועל מחסינות בפני ביקורת על התנהלותם בנושא ההסתה, וכפועל יוצא הם משחררים עוד יותר את הרסן כדי לספק את הגורמים הקיצוניים ולהפנות אותם לפסים של הסתה נגד ישראל כדי למזער את הביקורת נגדם מבית. באותם המקרים שישאל העלתה על סדר היום הבינלאומי את המאבק בתעמולה האנטישמית, היא הצליחה לגייס את תמיכתם של משטרים פרו-מערביים.

ג. הצעות ראשוניות לפתרון

לפני כל היערכות להתמודדות נגד "המלחמה הרכה", נדרשת הכרה של ממשלת ישראל כי אין מדובר בעוד גל של מחאה אנטי-ישראלית ואנטישמיות על רקע אירוע כזה או אחר בו נקשר שמה של מדינת ישראל, וכי נדרש מהפך בגישתה להתמודד עם תופעה זו, הפוגעת בחופש הפעולה המדיני-דיפלומטי והצבאי של ישראל. יש צורך בבניית יכולת (לא צבאית) ברמה הממלכתית והאינטגרטיבית לא רק כדי להגן על ישראל מפני ההתקפות על ממשלתה, על אזרחיה ועל חייליה, אלא גם על מנת לתקוף את הגורמים העוינים לה הפועלים באמצעים בלתי-אלימים אך הפוגעים בסופו של דבר בביטחונה הלאומי.

קטגוריות של פעולה

מחקר, כתיבה ותיעוד

³ דוגמאות לכך הן כמה קבוצות נוצריות אירופיות הפועלות מטעם כנסיות ומשמשות כסוכנויות סיוע שנתמכות במישרין על-ידי ממשלות אירופיות: ארגון Diakonia השוודי, Trocaire האירי ו-Christian Aid הבריטי. לפרטים על הארגונים הללו ראו:

<http://www.ngo-monitor.org/article/diakonia>
<http://www.ngo-monitor.org/article/trocaire>
http://www.ngo-monitor.org/article/christian_aid_uk

1. מחקר תשתיתי לזיהוי כל השחקנים המרכזיים היוזמים ומייצרים שנהא (להבדיל מאלה המפיצים אותה), בחתך של שיוך מדיני, דתי, עדתי ואתני, לבחינת המוטיבציה שלהם ומטרותיהם, ולהערכת רמת הסיכון שלהם. זאת על מנת לבחון דרכים להפעלת לחץ עליהם.
2. מחקר שיטתי שוטף בסיוע גורמי אקדמיה בארץ ובחו"ל וארגונים פרו-ישראליים בחו"ל על כל הפרסומים האנטי-ישראליים, כולל פרשנויות, דיווחי תקשורת, צעדי החרמה, פעילות בקמפוסים, ושיגור תגובות מיידיות ומתקפות נגד.
3. יש לבצע מחקר שיטתי על אודות ועידות בינלאומיות, אמנות בינלאומיות, החלטות, אמנות ומסמכים העוסקים בטרור, ג'נסייד, זכויות אדם וכדומה.
4. איתור הגורמים התומכים והמממנים את פעילות הגורמים המסיתים, חשיפתם וארגון לחצים ציבוריים עליהם.
5. מיפוי רשימת ה-NGOs הפרו-ישראליים והמערביים, על מנת לעשות שימוש בשירותיהם למען העברת מסרים ודיווחי אמת מול קהלי היעד שלהם.
6. תיעוד, קטלוג ושימור בארכיון ייעודי של מהלכים ופעולות נגד ההסתה והקמת מערכת "שחרור חומר" יעילה וזריזה כדי לאפשר שימוש בחומרים בזמן אמיתי.

חינוך

1. פעילות הסברה אקטיבית במוסדות חינוך באירופה על-ידי דוברי שפות זרות ברמה גבוהה. ההסברה צריכה לכלול הן את נושא ישראל וההיסטוריה שלה והן נושא האסלאם הקיצוני והסכנות הכרוכות בו.

משפט

2. חיבור בין מאבק נגד הדה-לגיטימציה לישראל בזירה התקשורתית לבין הזירה המשפטית. יש למצוא דרכים משפטיות כדי להיאבק בצעדים המשפטיים הננקטים נגד מנהיגים ובכירי צבא ישראליים מצד קבוצות משפטיות פרו-פלסטיניות באירופה.
3. הגשת תביעות נגד כלי תקשורת, NGOs ואנשים המפרסמים דיווחים נושאי אופי של דיבה והשמצה יכולה להיות אחד התחומים היעילים במאבק בהסתה, הן מצד ממשלת ישראל והן מצד גורמים פרטיים בארץ ובחו"ל. אפשר להקים NGOs במדינות אירופה הרלוונטיות שישכרו את שירותיהם של עורכי דין מקומיים שיוכלו לנהל מאבק נגדי, ויגישו תלונות בצורה שיטתית ומסיבית נגד פלסטינים מנהיגי ארגוני טרור על חלקם בעידוד והפעלת טרור נגד אזרחים. אפשר גם להשתמש בשירותי NGOs קיימים, אשר האוריינטציה שלהם הולמת את המשימה.
4. ביצוע מחקר ותיאום לגבי חוקי ההסתה הקיימים במדינות השונות והתאמתם למצב הנוכחי. לעיתים ניתן לפנות (דרך גופים מקומיים) ולבקש מגורמים ממשלתיים במדינות אלה לאכוף את החוקים, כמו למשל לפעול להוצאת איסור כניסה למדינה לאנשים מסוימים או אף לתבוע את העמדתם לדין על הסתה. זאת, בעיקר כשמדובר בחומר המודפס או מתפרסם במדינה עצמה, בין אם מתוך "סלחנות" לתכני ספרות בערבית, שנתפשת כ"לגיטימית" ואוטנטית, ובין אם משום שאין מבינים אותה.
5. הפעלת לחצים לביצוע שינויי חקיקה כפי שמתנהלים כעת בבלגיה, בספרד, ולאחרונה בבריטניה. יש לעדכן ולהתאים את החוק הבינלאומי בנושא טרור, כך שיאפשר למדינות (ולישראל) חופש פעולה רב יותר במאבק נגד הטרור, באופן שלא ייחשב כפגיעה בזכויות אדם או אף כפשעי מלחמה. גורמים לא-מדינתיים העוינים לישראל (החמאס, הג'האד האסלאמי הפלסטיני, חזבאללה ואל-קאעדה) מנצלים את הלקונות במשפט הבינלאומי לנגח את ישראל ולבודדה, בעוד שגורמים אלה, בפועל, "משוחררים" מכבלי החוק הבינלאומי, על אף שהם פוגעים בו ומפרים את סעיפיו ואת רוחו. לתכלית זו ישראל צריכה לפעול במשותף עם ארה"ב ועם מדינות נאט"ו אחרות הנלחמות באפגניסטן שגם בכירהן לשעבר עלולים למצוא את עצמם על ספסל הנאשמים מתוקף עקרון ה-universal jurisdiction.
6. הגברת הנוכחות של הנרטיב המשפטי הישראלי בספרות המשפטית. ראוי לשים לב לכך שכתבי עת משפטיים אקדמיים העוסקים בסכסוך הישראלי-פלסטיני עושים זאת בעיקר מזווית פרו-פלסטינית. אין כיום שום ספר שעוסק במשפט הבינלאומי וישראל, וכך כל הזירה האקדמית בתחום המשפט הבינלאומי נותרת חשופה לנרטיב הפלסטיני לבדו. צריך לשכנע NGOs לממן כתיבת מחקרים שיעסקו בסכסוך ויציגו את הנרטיב הישראלי בצורה ברורה וחדה.

התחום המדיני

1. שינוי בסיסי של הדיפלומטיה הציבורית של ישראל, כך שישאל תיזום, ולא רק תגיב; שהיא תמנע את ההסתה ולא תצטרך להתגונן אחרי שזו כבר מופצת; ושהיא תעביר את המאבק על דעת הקהל – למגרשו של היריב.
2. שינוי הדיפלומטיה הציבורית של ישראל לכיוון של יתר תקיפות בגישתה כלפי הסתה לשנאה במדינות עמן יש לה הסכמי שלום, וברש"פ, והשמעת דברים קשים יותר בנושא גם כלפי העולם המערבי, שמתעלם התופעה כל עוד זו אינה מכוונת נגדו ישירות, ובמקרים מסוימים אף מסייע לה בעקיפין על-ידי מימון ספרי לימוד המכילים דברי שנאה.
3. הצגת פניה היפות של ישראל והבלטת הישגיה ותרומתה לעולם בתחומי המדע, הטכנולוגיה, הרפואה, החקלאות וכדומה.
4. עידוד גורמים מקומיים ובינלאומיים (לא ישראלים/יהודיים) לפעול נגד ההסתה.

תחום התקשורת

1. הפעלת ערוצי התקשורת הקיימים (בארץ ובחו"ל) – רדיו וטלוויזיה (הופעה בתוכניות פופולאריות), עיתונות וספרות כתובה, סרטי וידאו, האינטרנט והשיח האקדמי בצורה מושכלת ויעילה יותר להשמעת קולה של ישראל ולהצגת עמדתה והנרטיב שלה. בעניין זה ישראל יכולה להסתייע באנשי הסברה ואקדמיה יהודיים ואחרים במדינות שונות, ותוך שימוש בשפת המקום.
2. הקמת ערוץ טלוויזיה לוונייני ישראלי, שיוכל להציג את הנרטיב הישראלי ולסתור את מסרי השנאה. ניתן להסתייע במימון של תורמים יהודיים מהארץ ומחו"ל. הרעיון הוא להקים ערוץ במתכונת של אל-ג'זירה, שישדר באנגלית, ערבית, צרפתית ואולי גם רוסית. בהקשר זה הועלתה הצעה לבקש ממדינות ערב שעמן יש לישראל יחסים דיפלומטיים ברמה כזו או אחרת להסכים להקמתו של ערוץ לוונייני ישראלי שישתלב בשידורי הלוויין הערביים (דוגמת "ניילסאט" המצרי) וכך ניתן יהיה להפיץ מידע על ישראל בערבית. אפשר אף לערב בכך את הממשל האמריקני, שיפעיל לחץ על ממשלת מצרים לאשר זאת כחלק מצעדי הנורמליזציה בין ישראל למדינות ערב.
3. חידוש משדרי קול ישראל בערבית, כך שייקלטו בעולם הערבי, ורענון המערך ההסברתי ברדיו ובטלוויזיה הערבית (שנפסק בעקבות הסכמי אוסלו).
4. ניצול אתרי חדשות מובילים בשפה הערבית, בדגש על הליברליים שבהם, כדי לקדם מסרים של ישראל ולהפריך שקרים ומסרי שנאה נגד ישראל. ניתן להקים בלוג להפצת מאמרים יזומים או תגובות לטענות ערביות ומוסלמיות. ניתן ליזום מאמרים או להגיב על גבי אתרים באינטרנט כמו "אילאף", "אל-שרק אל-אוסט" ו"אל-חיא" הנקראים על-ידי מיליונים.

התאמת המסרים והטרמינולוגיה לקהל היעד

יש להתאים את המסרים והטרמינולוגיה לקהל היעד אליו מכוונים הדברים:

1. הפלסטינים, מדינות ערב והאסלאם - בקרב גורמים אלה קיימת בורות ביחס לישראל, למדיניותה כפי שהיא מתבצעת לאשורה, ולהיסטוריה היהודית, והם ניזונים מחומרי רקע ממקורות פלסטינים, ערביים ואסלאמיים בעלי אוריינטציה אנטי-ישראלית. רוב החומר המתפרסם על ישראל והיהודים בשפה הערבית הוא לרוב מוטע ומועוות, ואינו מתייחס לכך שהקוראן עצמו מדבר על זכותם של היהודים על ארץ ישראל. מצד שני, יש בקרב גורמים אלה צמא גדול לדעת יותר על ישראל והעם היהודי. כלפי הגורמים הערביים – יש להתאים את המסרים לעולם המושגים המקובל בעולם הערבי-אסלאמי, ולהימנע מלהשתמש בטרמינולוגיה מערבית מובהקת; יש לנקוט גישה שוויונית ולא מתנשאת כלפי הערבים והמוסלמים וערכיהם; יש להדגיש את הערכים המשותפים ליהדות ולאסלאם. יש להרבות בפרסומים, בהופעה בכלי תקשורת ערביים ומוסלמיים וכולי. יש להפיץ באמצעי תקשורת שונים, בספריות וכדומה חומר בסיסי על ישראל והיהדות, לצד התייחסויות אד-הוק.
2. יש לעודד רעיונות חיוביים היוצאים מהעולם הערבי, ולשלבם בשיח הישראלי. יש גורמים פלסטיניים וערביים מתונים שאינם מהססים לשתף פעולה בנושא, וכדאי לנצל זאת.
3. המערב - דעת הקהל המערבית, ובמיוחד חברי פרלמנט אירופיים, כלל אינם מכירים את המדיניות הישראלית המתבצעת בפועל. ההיכרות עם ישראל מתנהלת לרוב דרך אזכורים בתקשורת של אירועים שליליים, אשר לעיתים קרובות מאוד נמסרים ממקורות פלסטיניים וערביים מגמתיים ומוטים.
4. חשוב לפנות למקבלי החלטות ולדעת הקהל במערב תוך שימוש בטרמינולוגיה המבטאת את הערכים התרבותיים והליברליים שבהם הם דוגלים. כך, יש להבליט ערכים של האסלאם הקיצוני שאינם עולים בקנה אחד עם ערכי המערב. יש לחשוף בפומבי

קשר של גורמים המטיפים לשנאה למעשי שחיתות ואף לטרור. כך, למשל, יש להבהיר כי תעמולה לשנאה בספרי לימוד לבתי ספר היא בבחינת "התעללות בילדים" (child abuse), כפי שטענה מזכירת המדינה האמריקנית, הילארי קלינטון, כשנשפחה למידע זה.⁴ שימוש במינוח המוכר והמקובל בעולם המערבי כמו "התעללות בילדים", "מאבק משותף בטרור" או "מאבק בקיצוניות דתית" עשוי לסייע בידה של ישראל להעביר את מסריה ולשכנע את דעת הקהל המערבית בצדקתה.

5. יש לנהל דה לגיטימציה ודיסקרדיטיזציה של הגורמים המסיתים לשנאה על-ידי חשיפת חוסר אמינותם; שיוכם למחנה הקיצוני (ניאו-נאצים, אל-קאעדה); הוכחת קשריהם עם סעודיה, איראן, האחים המוסלמים וכדומה; חשיפת רקורד של שקרים שלהם, שאינם נוגעים בהכרח לישראל וליהודים. רצוי לנצל אישים וגורמים בינלאומיים הזוכים לאמינות ולמוניטין על מנת שייצאו נגד הגורם המסית. יש להציג עובדות שתפרכנה את טענות המסיתים, ולחשוף ניסיונות של המסיתים להסתתר מאחורי דימויים חיוביים כביכול.

6. ארגונים בינלאומיים - זירת האו"ם וארגונים בינלאומיים אחרים הם זירות שספגו במשך דורות את התפישה הרואה בישראל מדינה פושעת, כובשת וקולוניאלית. בזירות אלה, הגוש הערבי והמוסלמי בדרך-כלל מצליח לגבש רוב אוטומטי לקבלת החלטות העולות בקנה אחד עם העמדה הפלסטינית-ערבית. יש להפסיק להתייחס אל האו"ם בזלזול. צריך להפעיל NGOs יהודיים כדי לשנות את היחס לישראל באמצעות לובי שיטתי.

7. העולם השלישי - מדינת ישראל העניקה במשך שנים עדיפות נמוכה לטיפוח הקשרים עם מדינות אלה. מדינות אלה מגויסות על-ידי העולם הערבי והמוסלמי לגיבוש החלטות אנטי-ישראליות בפורומים בינלאומיים. מדינת ישראל צריכה להעניק עדיפות גבוהה יותר מזו הניתנת כיום למדינות באפריקה ובאמריקה הלטינית, על מנת להחליש את הרוב האוטומטי באו"ם ובארגונים בינלאומיים, הפועל נגד ישראל בעת קבלת החלטות נגדה, שאותן מובילים נציגים פלסטיניים ונציגי הגוש הערבי-מוסלמי.

היערכות ארגונית

בקרב העוסקים בנושא קיימת הסכמה רחבה שחייב להיות גוף ברמה הממלכתית שירכז את נושא המאבק בשנאה, ושיקבל את המשאבים הכספיים ואת התשתיות הנחוצות. גוף זה יעסוק בתחומים השונים המתבקשים: דת, משפט בינלאומי, פוליטיקה, הסתה, תכני לימוד ועוד. על גוף זה להיות מתואם עם הגורמים הממלכתיים הנוגעים בדבר ולפעול בשיתוף פעולה עם ארגונים ואישים בחו"ל, שיסומנו כרלוונטיים לנושא.

בהקשר זה עלו שתי אפשרויות:

1. יחידה מיוחדת במועצה לביטחון לאומי שתגבש ותנהל אסטרטגיה הסברתית שתבוצע על-ידי דוברים ישראליים ועל-ידי מוסדות ופעילים פרו-ישראליים בחו"ל.

2. גוף בקהילת המודיעין שיעסוק באיסוף, מחקר, הפצה ופעילות "מבצעית" בתחומים הרלוונטיים למאבק ההסברתי של ישראל. גוף כזה יוכל לכלול פונקציות הממלאות כיום על-ידי מרכז המידע למודיעין ולטרור (מל"מ) ולשתף פעולה עם גופי איסוף אחרים כגון MEMRI ואחרים, יזהה חומרים מודיעיניים ומבצעיים שעשויים לתרום למאמץ ההסברתי של ישראל, וימליץ על שחרור חומרים אלה. גוף כזה יוציא ציון ידיעות חשובות/חיוניות (צי"ח) לקהילת המודיעין ויכוון את היערכות המודיעינית לסיכול מהלכים הסברתיים נגד ישראל. הקמת גוף כזה מחייבת היערכות מיוחדת מבחינת כח אדם: דוברי ערבית ושפות רלוונטיות אחרות וכן משפטנים.

⁴ הדברים נאמרו על-ידי קלינטון בשנת 2007. ראו: http://www.palwatch.org/main.aspx?fi=91&doc_id=801